

Pärandniitude hooldamise toetus peab jätkuma ÜPP eelarvest

Ühispöördumine Euroopa Liidu eelarveperioodiks 2028–2034

04.09.2026

Austatud peaminister Kristen Michal,
regionaal- ja põllumajandusminister Hendrik Johannes Terras,
energeetika- ja keskkonnaminister Andres Sutt ning
rahandusminister Jürgen Ligi

Meie ettepanek on selge: palume Vabariigi Valitsusel otsustada, et **pärandniidu hooldamise toetus jätkub aastatel 2028–2034 ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) rahastusest** ning et meetmele kavandatakse eelarve, mis võimaldab säilitada praegu hoolduses olevad alad, võtta järjepidevalt hooldusse taastatud pärandniidud ja ajakohastada toetuse ühikumäärad tegelike kulude järgi.

Meile kättesaadava teabe kohaselt on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi praeguses planeerimisvariandis pärandniidu hooldamise toetusele **kavandatav rahastus meetme eesmärkide, senise hooldusmahu ja taastatud alade järjepideva lisandumisega võrreldes tugevalt ebapiisav ning meedet ei ole kavandatud ÜPP eelarve osana**. See tähendaks järsku ja murettekitavate tagajärgedega suunamuutust. 31. juulil 2026 toimunud ÜPP fookusgrupis tutvustas ministeerium küll uue ELi toetusperioodi väiksemat keskkonna- ja kliimameetmete eelarvet, kuid näitas pärandniidu hooldamise toetust jätkuvalt ÜPP rahastusse kavandatuna.

Enne meetme rahastuse olulist muutmist või selle ÜPP eelarvest väljajätmist peab valitsus hindama otsuse kõiki tagajärgi, mis ulatuvad looduskaitsest märksa kaugemale. **Alljärgnevad asjaolud näitavad, et pärandniidu hooldamise toetuse säilitamine ÜPP osana ja meetmele piisava eelarve tagamine on vältimatult vajalik**. Pöördumise lõpus esitame põhjalikuma taustainfo.

Kokkuvõtlikult:

- **Põllumajanduslik majandustegevus:** Pärandniitude hooldamine on reaalne põllumajandus (karjatamine, loomakasvatus, loomasööda varumine), mitte sellest lahus seisev looduskaitsemeede.
- **Asendamatu regionaalne mõju:** Toetus kannab maamajandust just Eesti äärealadel (saared, rannik, Kagu-Eesti), kus muud põllumajandustoetused sama funktsiooni ei täida.
- **Osa väärtusahelast:** Pärandniidud on lahutamatu osa Eesti põllumajanduse väärtusahelast, sh riiklikult tunnustatud rohumaapõhise loomakasvatuse kvaliteedikavadest.
- **Kulutõhusus:** ÜPP on meetmele loomulik rahastusallikas – selle osakaal ÜPP avaliku sektori kogurahastusest on väike (u 2,6%), kuid mõju mitmele poliitikavaldkonnale laiaulatuslik.
- **Kulud ei kao:** Meetme väljaviimine ÜPP-st ei kaotaks hooldusvajadust ega kulu, vaid nihutaks rahastuskoormuse suuremas mahu riigieelarvesse (nt keskkonnaeelarvesse).
- **Toimiv ja pikaajaliselt ülesehitatud süsteem:** Tegu on tõendatult toimiva, rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud ja tulemusliku süsteemiga, mille lammutamine on ebamõistlik.
- **Sünergia:** Meede täidab korraga toidujulgeoleku, regionaalarengu, kliima, elurikkuse, ELi õiguslike kohustuste ja varasemate riiklike investeeringute kaitse eesmärgi.

Palume Vabariigi Valitsusel

- 1. Kindlustada aastateks 2028–2034 pärandniidu hooldamise toetuse jätkumine ÜPP meetmete hulgas** ning tagada selle piisav ja järjepidev rahastus.
- 2. Kavandada toetusele adekvaatne eelarve, mis tagab nii praegu hoolduses olevate kui ka lisanduvate taastatud alade järjepideva hoolduse**, arvestades seejuures hoolduspinna kasvu ja tegelike hoolduskulude tõusu.
- 3. Ajakohastada ühikumäärad** enne nende kinnitamist, tuginedes tegeliku lisakulu ja saamata jääva tulu arvutustele, tagamaks, et toetustasemete langus ei sunniks hooldajaid tegevust lõpetama.
- 4. Teha rahastusotsus ministeeriumide üleselt** (Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Kliimaministeerium, Rahandusministeerium), arvestades majandus-, kliima-, elurikkuse ja regionaalmõjusid, ning kaasata edasisse kavandamisse pärandniitude hooldajad ja kodanikuühendused.
- 5. Tagada sujuv üleminek** praeguselt perioodilt uuele, vältimaks rahastuslünki hooldajate kohustustes ja väljamaksetes.

Pärandniitude hooldamine ei ole pelgalt looduskaitseküsimus, vaid strateegiline investeering, mille kaudu riik saavutab korraga põllumajandus-, regionaal-, kliima- ja looduskaitsepoliitika eesmärgid. Palume hinnata meedet selle tervikmõju järgi ning kinnitada selle jätkumine ÜPP rahastusest enne Eesti 2028–2034 riigiplaani eelarvejaotuse lukustamist.

Lugupidamisega

Pärandkoosluste Kaitse Ühing

Eesti Pärandniitude Hooldajad MTÜ

Eesti Lihaveisekasvatajate Selts

Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit MTÜ

Mahepõllumajanduse Koostöökogu

MTÜ Liivimaa Lihaveis

Muhu Liha Tulundusühistu

Eestimaa Looduse Fond

Eesti Roheline Liikumine

MTÜ Päästame Eesti Metsad

MTÜ Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering

Balti Keskkonnafoorum

MTÜ Eesti Ornitoloogiaühing

Kontakt: Jaak-Albert Metsoja, Pärandkoosluste Kaitse Ühing, juhatus@pky.ee, tel 56916061

Pärandniitude hooldamise toetus peab jätkuma ÜPP eelarvest

Ühispoordumine Euroopa Liidu eelarveperioodiks 2028–2034

TAUSTAINFO

Pärandniitude hooldamine on põllumajanduslik majandustegevus

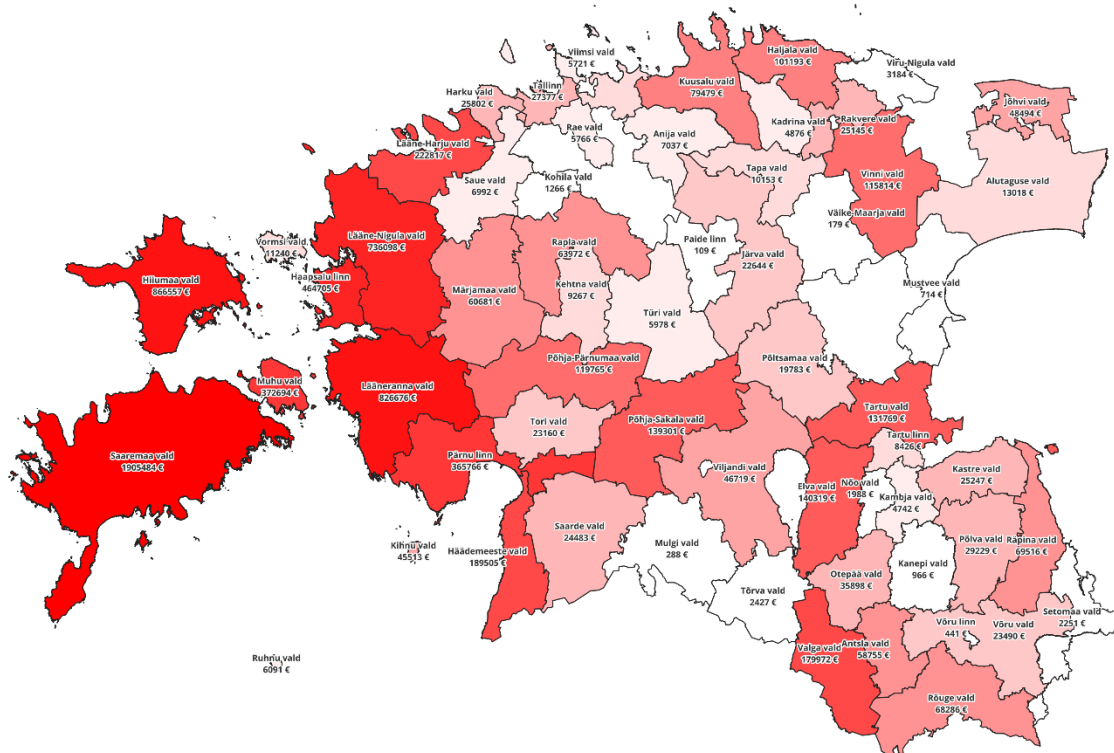
Põllumajanduse, kliima- ja looduskaitse-eesmärkide vastandamine on pärandniitude puhul sisuliselt ekslik. Pärandniidud püsivad üksnes järjepideva niitmise või karjatamise tulemusel. Ligikaudu 70% hooldatavast pärandniitude pinnast majandatakse karjatades, ülejäänutelt kogutakse talvesööta. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi uue perioodi toetuse ettevalmistava töörühma andmetel on pärandniitude hooldajate endi karjades ligikaudu **32 500 veist, 13 000 lammast ja 1900 hobust**; lisaks kasutatakse karjatamisperioodil rendiloomi. **See on oluline osa Eesti ekstensiivsest loomakasvatusest ja sellega seotud majandusharust, mis on selle meetme toel Eestis taaselustunud.** Meetme toel on saanud areneda näiteks kaubamärgid Liivimaa Lihaveis ja Muhu Liha: tootjatel on tekkinud võimalus luua toidukvaliteedikavasid ning kindlustada endale stabiilne koht Eesti lihaturul. Liivimaa Lihaveis on tänaseks Eesti lihaveiseliha turul enim müüdud kaubamärk ning Muhu Liha on saavutanud sarnase positsiooni kodumaise lambaliha turul. Meetme kaotamine survestaks veelgi niigi keerulises olukorras olevaid lihaveise- ja lambakasvatuse sektoreid ning ohustaks sellega meie toidujulgeolekut.

Toetus ei suuna põllumeestele mõeldud raha põllumajandusest väljapoole. See hüvitab tegev- ja põllumajandustootjatele ja teistele maamajandajatele pärandniidu eripärast tuleneva lisakulu ja saamata jääva tulu. Kehtiva ÜPP strateegiakava kulumudeli järgi on pärandniidul karjatamise arvestuslik lisakulu ja saamata jääv tulu 259,23 eurot hektari kohta, samal ajal kui toetuse ühikumäär on 185 eurot hektari kohta. Seega kaetakse toetusega ligikaudu 71% arvestuslikust lisakulust.

Toetusraha jõuab ligi tuhande maapiirkonnas tegutseva hooldaja ja ettevõtjani ning hoiab töös loomapidamise, karjatamise, sööda varumise, transpordi, tarade ja veesüsteemide hoolduse ning nendega seotud teenused. Maaelu Teadmuskeskuse uuring näitas, et **pärandniitude toetus mõjutab hooldavate ettevõtete majanduslikku jätkusuutlikkust olulisel määral**; suurimaks otseseks piirkondlikuks mõjuks on kohalikele inimestele töö andmine ja suurimaks kaudseks mõjuks sisendite ostmise teistelt kohalikelt ettevõtetelt. Tegemist on käibe, lisandväärtuse, töökohtade ja maksustatava majandustegevusega eeskätt Lääne-Eesti saartel ja rannikualadel, kus tavapärase põllumajanduse võimalused on piiratud.

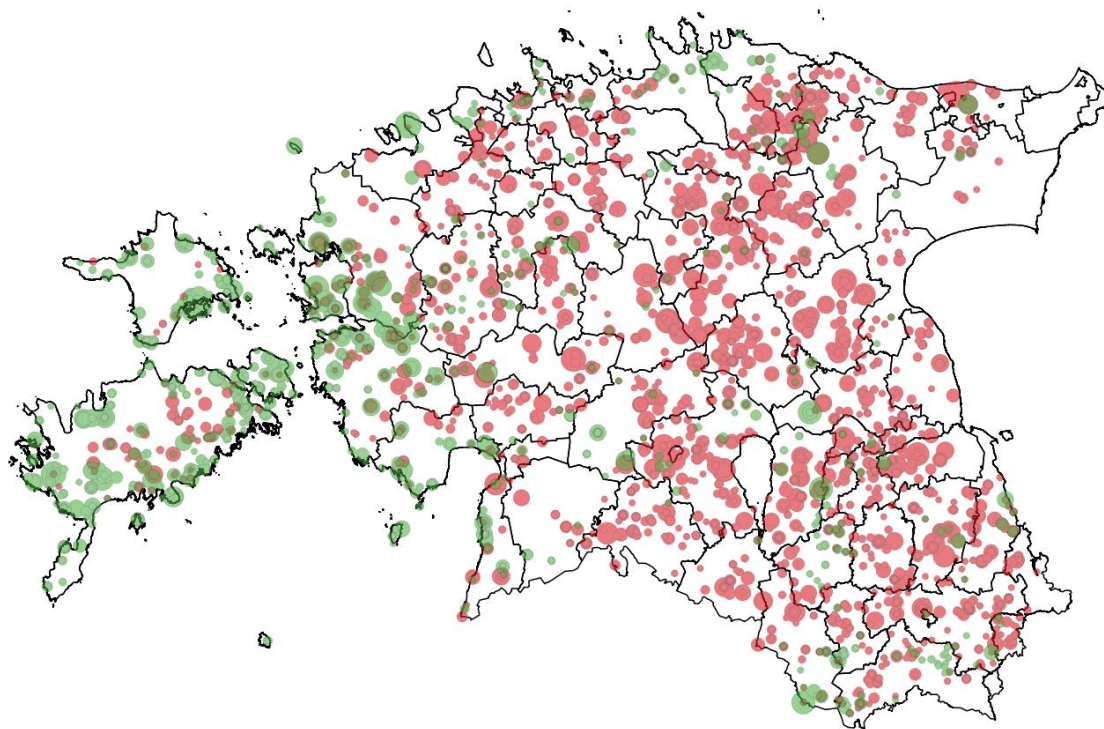
Meede kannab maamajandust Eesti äärealadel

Toetuse jaotus toetusesaajate registreerimisaadressi järgi näitab selle selget regionaalset kaalu (joonis 1). Suurimad toetussummad koonduvad Saaremaale, Hiiumaale, Lääne-Nigula ja Lääneranna valda ning teistesse Lääne-Eesti ranniku- ja saarepiirkondadesse. Samas on meede oluline ka Kagu-Eestis ja Virumaal. Registriaadress ei näita üksüheselt kõigi hooldatavate alade asukohta, kuid kirjeldab, milliste piirkondade ettevõtlus-, loomapidamis- ja tööhõivevõimekust toetus otseselt kannab. Just neis piirkondades on pärandniitude hooldamine sageli üks väheseid loodustingimustega sobivaid põllumajanduslikke tootmisviise.

Joonis 1. Pärändniitude hooldamise toetuse jaotus 2025. aastal kohalike omavalitsuste kaupa toetusesaajate registreerimisadressi järgi. Tumedam värv tähistab toetuse suuremat summat. Kaart näitab toetuse tugevat koondumist Lääne-Eesti saartele, rannikualadele ning mujale Eesti äärealade omavalitsustesse, kus see kannab kohalikku loomakasvatust ja maamajandust. Summad eurodes. Allikas: PRIA andmebaas, 2025.

Keskonnasõbraliku majandamise toetuse ja pärändniitude hooldamise toetuse saajate võrdlus näitab, et nende meetmete ruumilised mustrid ja sihtrühmad kattuvad ainult osaliselt (joonis 2). KSM on ulatuslikum sisemaa tavapärastes põllumajanduspiirkondades, pärändniitude hooldamise toetus aga koondub suhteliselt enam saartele, rannikule, Eesti äärealadele ja mujale mosaiiksetesse maastikesse. Seetõttu ei saa eeldada, et pärändniidutoetuse kaotamisel võtavad teised põllumajandustoetused selle majandusliku ja regionaalse funktsiooni üle: need on suunatud teistsugustele põllumajandusmaadele, majandamisviisidele ja tootjarühmadele. Pärändniitude meetme kaotamine või kahandamine nõrgestaks äärealade majandustegevust ja tööturгу ning töötaks vastu Eesti regionaalpoliitilistele eesmärkidele.

Joonis 2. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse (KSM; punased ringid) ja pärandniitude hooldamise toetuse (rohelised ringid) saajate ruumiline paiknemine Eestis toetusesaajate registreerimisaadresside alusel 2025. aastal. Meetmete erinev ruumiline muster näitab, et need jõuavad osaliselt eri piirkondadesse ja tootjarühmadeni ning KSM ei asenda pärandniitude hooldamise toetuse regionaalset funktsiooni. Ringi suurus tähistab toetuse suhtelist suurust vastava meetme raames. Allikas: PRIA andmebaas, 2025.

Pärandniidud on oluline osa Eesti põllumajanduse väärtusahelast

Pärandniitude hooldamine ei ole üksnes looduskaitseküsimus. Sellest on kujunenud oluline osa Eesti põllumajanduse väärtusahelast, milles kohtuvad rohumaapõhine loomakasvatus, kohalik kvaliteettoit, tootjate koostöö ja kõrgema lisandväärtusega tooted. Tegu on Eesti toidutootmise mitmekesiste praktikate säilitamise ja seeläbi ka vastupidavuse tagamise meetmega. Põllumajandus- ja Toiduamet loetleb kaks riiklikult tunnustatud rohumaapõhise loomakasvatuse toidukvaliteedikava: MTÜ Liivimaa Lihaveis rakendab kava „Rohumaaveise liha tootmine“ ning Muhu Liha Tulundusühistu kava „Biosfääri programmiala rohumaaveis ja -lammas“.

Mõlema kvaliteedikava tootmismudel on otseselt seotud rohumaadel, sealhulgas pärandniitudel karjatamisega. Liivimaa Lihaveise kava näeb ette loomade karjatamise püsirohumaadel ja/või pärandniitudel; Muhu Liha kava hõlmab karjatamisperioodil poollooduslikul kooslusel või püsirohumaal karjatatavaid veiseid ja lambaid. Need ei ole üksikud looduskaitsetegevused, vaid kontrollitavate tootmisreeglite, ühise turustamise ja eristuva lõpptootega põllumajanduslikud ärimudelid. Nende väärtusahelate maht ja elujõulisus väheneksid, kui pärandniitude hooldamiseks vajalik põllumajanduslik tegevus kaotaks majandusliku aluse. Meetme kaotamine nõrgestaks otseselt Eesti toidutootmise piirkondlikku mitmekesisust, ekstsensivse loomakasvatuse võimekust ja toidutootmise vastupanuvõimet.

ÜPP on pärandniitude meetme loomulik ja kulutõhus rahastusallikas

Pärandniitude hooldamine on olnud Eesti p llumajanduspoliitikasse integreeritud alates 2007. aastast. Kehtivas   PP strateegiakavas 2023–2027 on pärandniidu hooldamise toetuse kogueelarve 42,096 miljonit eurot, millest Euroopa Liidu osa on 33,677 miljonit eurot. Meetme eelarvelist kaalu näitlikustab võrdlus kogu   PP rahastusega. Aastatel 2023–2027 on Eestil kasutada ligikaudu 1,449 miljardit eurot   PP Euroopa Liidu vahendeid: 1,008 miljardit eurot EAGFi otsetoetusteks, 0,7 miljonit eurot EAGFi sektorip histeks sekkumisteks ning 440,1 miljonit eurot EAFRD sekkumisteks. Koos 196,9 miljoni euro suuruse Eesti-poolse finantseerimisega ulatub   PP avaliku sektori kogurahastus ligikaudu 1,646 miljardi euroni. **Seega moodustab meetme ELi osa 2,32% Eesti   PP ELi vahenditest ning meetme kogueelarve ligikaudu 2,56%   PP avaliku sektori kogurahastusest.** Tegemist on   PP kogumahu suhteliselt väikese osaga, mille kaudu saavutatakse samal ajal põllumajanduse, regionaalarengu, kliima ja elurikkusega seotud eesmärke. Strateegiakava seob meetme otseselt kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise, mulla süsinikuvaru hoidmise ning elurikkuse ja elupaikade säilitamise eesmärkidega. Tegemist on väljakujunenud, toimiva ja otseselt toidutootmisega seotud meetmega, mitte   PP-le lisatud kõrvalise valdkonnaga.

Ka Euroopa Komisjoni 2028–2034   PP ettepanek käsitleb p llumajanduskeskkonna tegevusi põllumajandustootjate sissetulekut ja majandusmudelit toetavate vahenditena ning rõhutab põllumajanduse rolli ökosüsteemiteenuste, elurikkuse ja kliimakindluse tagamisel. See, et uus raamistik võib anda liikmesriikidele senisest rohkem valikuvabadust ega pruugi sätestada kõigile keskkonnameetmetele senist eraldiseisvat miinimumosa, ei tähenda, et neid meetmeid ei oleks vaja või et neid ei tuleks rahastada   PP kaudu. Valikuvabadus suurendab riigi vastutust valida meetmed, mis annavad ühe kuluga tulemusi mitmes poliitikavaldkonnas.

Planeerimisel tuleb arvestada ka kaasrahastuse erinevust. Uue perioodi praeguse rahastusloogika järgi eeldab meetme rahastamine   PP vahenditest 30% riiklikku panust, riigiplaani üldosast rahastamine aga 40% panust. **Meetme viimine   PP-st välja suurendaks seega siseriiklikku rahastamisvajadust.**

Meede on Eesti p llumajanduss steemi lahutamatu osa

Kui pärandniitude hooldustoetus   PP-st välja võtta, ei kao vajadus alasid hooldada ega seal karjatamist ja loomapidamist jätkata. Küsimus on selles, milline valdkond vastutab ning millisest eelarvest kaetakse maa majandamise, loomapidamise, tööjõu ja taristu kulud. Tekiks surve, et keskkonnasektor peaks lisaks pärandniitude taastamisele rahastama ka nende iga-aastast põllumajanduslikku majandamist ning sisuliselt kandma osa loomapidamise p hikuludest.

Pärast Euroopa Liiduga liitumist viidi pärandniitude hooldamine teadlikult   PP süsteemi, sest   PP ei ole üksnes intensiivse põllumajandustootmise toetamise vahend. Selle kaudu rahastatakse põllumajanduslikku tegevust, mis toodab toitu ja loob sissetulekut, kuid täidab samal ajal ka loodus- ja linnudirektiivist tulenevaid kohustusi ning toetab põllumajanduspraktikate kestlikkust ja keskkonnas stlikkust. Meetme   PP-st väljaviimine ei oleks ühe toetuse tehniline ümbertõstmine, vaid muudaks vastutuse loogikat: p llumajanduss steemis seni toimunud looduskaitseline majandamine muutuks keskkonnasektori eraldi rahastatavaks tegevuseks, samal ajal kui sellega seotud loomakasvatus, kvaliteedikavad ja kohalik toidutootmine jääksid endiselt põllumajanduse osaks. See on kunstlik ja ebaefektiivne eraldamine.

Toimivat ja tulemuslikku süsteemi ei ole mõistlik lammutada

Kahe aastakümne jooksul on Eestis kujunenud pärandniitude taastamist, iga-aastast põllumajanduslikku hooldust, toetusi, nõustamist ja seiret ühendav terviklik süsteem. Selle najal on tekkinud ligi tuhande hooldaja võrgustik ning kümnete tuhandete hektarite järjepidev majandamine. Tegemist on Eesti looduskaitse ja maaelu erakordse edulooga: **süsteem ei ole enam katsetus, vaid toimiv institutsionaalne ja majanduslik taristu, mille lõhkumisel kaoksid oskused ja ettevõtlusvõime, mida on aastatega üles ehitatud.**

Selle tulemuslikkus ei põhine üksnes osapoolte hinnangul. Euroopa Komisjoni tellitud ÜPP elurikkuse mõju hindamisele tuginev Eesti pärandniitude tegevuskava nimetab pärandniitude taastamise ja hooldamise toetust üheks tulemuslikumaks ÜPP investeeringuks põllumajandusmaastike mitmekesisuse ja elurikkuse säilitamisel. Eesti uuringud kinnitavad nii taastamise ja sobiva hoolduse väga tugevat positiivset mõju erinevatele liigirühmadele kui ka toetuse olulist rolli ettevõtete jätkusuutlikkuses, tööhõives ja kohalikes majandusahelates. Euroopa Liidu LIFE programmi toel koostatakse Eestis ja Lätis saadud kogemuste põhjal Euroopa parima tava juhiseid ning valmistatakse ette siin arendatud lähenemiste rakendamist teistes piirkondades. Meie toimivate praktikatega käivad tutvumas valitsussektori ja looduskaitseorganisatsioonide esindajad ning põllumajandustootjad kogu Euroopast. Seetõttu oleks põhjendamatult lõpetada meetme rahastamine olukorras, kus selle toimivus ja tulemuslikkus on tõendatud, rakendustaristu välja kujundatud ning süsteem kujunenud eeskujuks ka mujal Euroopas.

Ühe meetme kaudu täidetakse mitme valdkonna kohustusi ja eesmärgi

Põllumajandus ja toidujulgeolek. Väljas karjatamine, ekstensiivne loomapidamine ja talvesööda varumine on Eesti toidujulgeoleku praktiline taristu: need säilitavad loomad, oskused, söödabaasi ja tootmisvõime ka aladel, mis intensiivse põllumajanduse jaoks ei sobi. Pärandniitude hooldustoetus on olnud peamine avalik meede, mis on võimaldanud tuua kariloomad tagasi saartele, rannikule ja teistesse mosaiiksetesse maastikesse ning hoida seal loomakasvatuse majanduslikult võimalikuna. Nii rikastab meede Eesti loodust, kuid samal ajal hajutab toidutootmist territoriaalselt, säilitab tootmisviiside mitmekesisuse ja vähendab sõltuvust üksnes intensiivtootmiseks sobivatest piirkondadest. Toidujulgeolek ei tähenda ainult tänast toodangumahtu, vaid ka eri piirkondades säilivat võimet toitu toota — loomi, inimesi, teadmisi ja taristut.

Regionaalareng. Toetus jõuab otse maapiirkondade ettevõtjateni ning hoiab kohapeal toimivana maakasutuse, loomapidamise, tööjõu ja teenustega seotud majandusahelad. Selle regionaalne mõju on eriti suur saartel, rannikualadel ja muudes äärepiirkondades, kus alternatiivseid majandustegevuse võimalusi on vähem ning teiste põllumajandustoetuste mõju väiksem. Seetõttu on pärandniidu hooldamise toetus Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi vastutusvaldkonnas oluline maapiirkondade ettevõtlust, tööhõivet ja põllumajanduslikku tootmisvõimekust säilitav ja tugevdav meede.

Kliima. Püsirohumaade säilitamine aitab hoida mulla süsinikuvaru, vähendab rohumaa ülesharimisest tuleneva heite riski ja suurendab põllumajandusmaastike vastupanuvõimet põuale, üleujutustele ning muudele kliimamuutustele. Komisjoni praeguses 2028–2034 ÜPP ettepanekus ei ole senist riigi tasandil rakendatavat püsirohumaad osakaalu kuni 5% vähenemise kaitsemehhanismi samal kujul säilitatud. Seetõttu suureneb riiklike, sihitud püsirohumaameetmete tähtsus.

Elurikkus. Pärandniidud kuuluvad Eesti maastike kõige liigirikkamate alade hulka. Nende järjepidev niitmine ja karjatamine säilitab elupaiku tolmeldajatele, rohumaa liblikatele, põllulindudele ning paljudele teistele avatud ja poolavatud maastike liikidele. Pärandniitude hooldamine on seetõttu üks

kõige otsesemaid ja tulemuslikumaid viise põllumajandusmaastike elurikkuse ja Eesti looduse mitmekesisuse hoidmiseks.

Euroopa Liidus seatud eesmärgid. Pärandniidud on Euroopa Liidu loodusdirektiiviga kaitstavad elupaigatüübid ning need on elupaigaks paljudele loodus- ja linnudirektiivi alusel kaitstavatele liikidele. Nende säilitamine aitab ühtlasi täita ELi looduse taastamise määrusest tulenevaid põllumajandusökosüsteemide ja kaitstavate elupaikade taastamise eesmäärke. Määrus on vahetult kohaldatav ning toimiva hooldusmeetme nõrgestamine või ÜPP-st väljaviimine ei vähenda Eesti kohustusi, vaid muudab nende täitmise keerukamaks ja kulukamaks.

Avalise investeeringute järjepidevus. Kliimaministeerium rahastab pärandniitude taastamist, mille tulemusel suureneb hooldatav ja põllumajanduslikult kasutatav maa. Taastamine ilma järgneva püsiva hoolduseta tähendab, et riik laseb juba tehtud investeeringul väärtuse kaotada: alad võsastuvad uuesti ning taastamiskulu tuleb tulevikus korrata. Taastamise ja hooldamise rahastus peavad moodustama ühe terviku.

Kui piisavat rahastust ei tagata, ei jää saavutamata ainult looduskaitse-eesmärgid. Väheneb karjatamine ja loomapidamine, nõrgeneb maapiirkondade ettevõtlus, kaob osa senisest põllumajandusmaast ning kasvab surve rahastada samu kohustusi hiljem täielikumalt riigieelarvest.

Ebapiisav rahastamine või meetme ÜPP-st väljaviimine oleks seetõttu näiline kokkuhoid, mille kulud kanduvad teistesse valdkondadesse ja tulevastesse aastatesse.

Allikad ja taustamaterjalid

1. [Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023–2027](#)
2. [Põllumajandus- ja Toiduamet: tunnustatud toidukvaliteedikavad](#)
3. [Toidukvaliteedikava „Rohumaaveise liha tootmine“ eeskiri \(2025\)](#)
4. [Toidukvaliteedikava „Biosfääri programmiala rohumaaveis ja -lammas“ eeskiri](#)
5. [Maaelu Teadmuskeskus: pärandniitude majandamise sotsiaalmajanduslik mõju \(2023\)](#)
6. [Pärandniitude tegevuskava 2021–2027](#)
7. [Euroopa Komisjoni küsimused ja vastused 2028–2034 ÜPP ettepaneku kohta](#)
8. [Euroopa Komisjoni ülevaade looduse taastamise määrusest](#)
9. [Euroopa Komisjoni 2028–2034 ÜPP ettepaneku I lisa: põllumajandusmaa kaitsepraktikad](#)
10. [Euroopa Komisjoni tellitud hinnang ÜPP mõjust elupaikadele, maastikele ja elurikkusele \(2020\)](#)
11. [Prangel jt: rohumaade taastamine ja mitme liigirühma elurikkuse taastumine \(Global Change Biology, 2025\)](#)
12. [WOODMEADOWLIFE: Euroopa parima tava ja kogemuste levitamise strateegia \(2025\)](#)